

De verspreiding van de Huismus *Passer domesticus* op Aruba, Bonaire en Curaçao

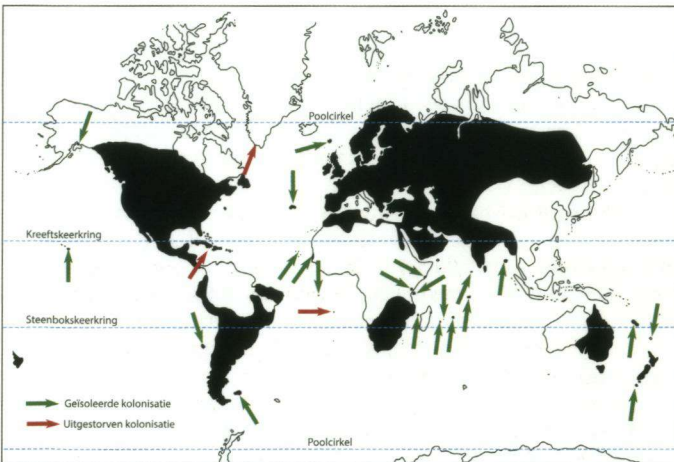
Kees Heij

Inleiding

Het is bekend dat invasieve soorten - soorten die zich zelfstandig in een andere biotoop vestigen of soorten die door toedoen van de mens elders geïntroduceerd worden - zich snel kunnen aanpassen aan een nieuw milieu. Vooral soorten die geen natuurlijke vijanden hebben of soorten met een succesvolle reproductie, kunnen zich in vele stappen aanpassen en zelfs een plaag gaan vormen en bestaande soorten verdringen. We denken hierbij aan de problemen die de in de jaren veertig van de vorige eeuw in Nederland voor bont ingevoerde Muskusrat *Ondatra zibethicus* veroorzaakt. Hoewel het de vraag is in hoeverre dit dier werkelijk schadelijk is, wordt de soort in Nederland zwaar bestreden. In november 2009 werden 155.081 Muskusratten gedood en werden bovendien nog 14.421 zoogdieren, vogels en vissen in vallen en klemmen als bijvangst geteld. Het doden van Muskusratten kost jaarlijks ten minste 34 miljoen euro (Anonymus 2010). Andere recente voorbeelden zijn:

- De Japanse Oester *Crassostrea gigas*, die in 1962 in de Zeeuwse wateren uitgezet werd en die momenteel dominant in de Waddenzee voorkomt;
- de Grote Zilverreiger *Casmerodius albus*, die in 1978 voor het eerst in Nederland broedend waargenomen werd en waarvan er in 2006 ongeveer 150 paar broedend in ons land aangetroffen werden;
- de Huismus *Passer domesticus*, respec-

tievelijk in 1872 geïntroduceerd in Buenos Aires (Argentinië) en in Santiago (Chili) en in 1905 in Rio de Janeiro (Brazilië). Deze populaties hebben zich nu over grote delen van Zuid-Amerika verspreid (Summers-Smith 1988). Zie Figuur 1. Biologen staan niet voor niets kritisch tegenover exoten die door menselijk handelen of door klimaatveranderingen spontaan andere streken verkennen

Figuur 1 - Verspreiding van de Huismus *Passer domesticus* over Noord- en Zuid-Amerika, Afrika, Europa, Azië en Australië. Illustratie: R.A. Kole (bron: Summers-Smith 1988).

Figuur 2 - De 'ABC-eilanden': Aruba, Bonaire en Curaçao (bron: Google Maps).

(bijvoorbeeld de Huiskraai *Corvus splendens*). Op Curaçao is de Huismus een aantal jaren geleden door de mens ingevoerd. In dit verhaal gaan we de verspreiding van de Huismus op de ABC-eilanden, aan de hand van recente waarnemingen, na. Tevens wordt een voorspelling gedaan (Figuur 2).

Curaçao

In 1953 ontsnapten ongeveer tien Huismussen uit een volière van het museum te Mundo Nobo in Willemstad op Curaçao. De vogels waren vanuit Nederland naar Curaçao gebracht door de gedeputeerde Johan Jonkhout. De Huismussen bevonden zich minstens tien jaar op een afstand van honderd meter van het Curaçaos museum. Langzaam verspreidden de vogels zich over het eiland. Zo werden respectievelijk in 1964 Huismussen op een afstand van vijfhonderd meter en in 1977 op twee kilometer van het museum waargenomen (Voous 1983).

Over het algemeen broedden de vogels onder de dakpannen van de Holiday Inn. Ook vond ik in 1975 nesten in palmbomen. Het broeden vindt plaats in het regenseizoen (oktober-maart). Momenteel komen kleine kolonies van tien tot twintig paar verspreid over Curaçao voor. Echter altijd in de buurt van menselijke bewoning. Op 14 februari 2011 zaten mannelijke Huismussen in de aankomsthal van het vliegveld druk te adverteren.

Aruba

Op Aruba werd de eerste waarneming van de Huismus gedaan in 1978 in Oranjestad. Op 16 oktober 1979 werd een kolonie van vijf tot tien paar onder de dakpannen in de

tuin van het La Salle College te Oranjestad waargenomen en zelf vond ik zeventien nesten op 20 juli 1980 (Voous 1983). Tijdens een bezoek aan Aruba in februari 2011 namen we waar dat de Huismus over het hele eiland verspreid voorkomt. Je ziet ze niet alleen in Oranjestad maar in alle wijken op Aruba. Vooral in de buurt van hotels en op stranden bij hotels en eethuisjes, waar mensen vakantie vieren. Op Aruba is de Huismus een algemeen voorkomende vogel. In februari hoorden we dagelijks adverterende mannetjes. Ook zagen we Huismussen met nestmateriaal slepen.

Bonaire

Dat de Huismus ook op Bonaire aanwezig is bleek toen we op 14 februari 2011 op het vliegveld van Bonaire aankwamen. In de aankomst- en vertrekhal zagen en hoorden we adverterende Huismussen. Op het dunbevolkte Bonaire komen Huismussen voor in de buurt van hotels en verspreid liggende duik- en surfcentra (mondelijke mededeling Bas & Anoeck Tol). Tijdens onze tochten kwamen we soms kleine groepjes Huismussen tegen bij resorts en hotels. We namen enkele adverterende mannetjes waar en vonden een nest tussen een afgefallen palmblad op een dak. In Sorobon struinden Huismussen samen met het Suikerdiefje *Coereba flaveola* de terrassen van een druk bezocht surfcentrum af op zoek naar voedsel. In de hoofdstraat van Kralendijk hebben we overdag geen Huismussen waargenomen. Tegen de avond kwam er een groepje van vijf exemplaren slapen in een boom op de boulevard. Ook vonden we een nest met daarvoor een adverterend

Op Aruba werd de eerste waarneming van de Huismus gedaan in 1978 in Oranjestad.
Foto: Wim Smeets.

mannelijke, achter een reclamebord tegen een muur. De Huismus komt (nog) niet voor in het oude, centraal gelegen dorpje Rincon. Op Bonaire is de Huismus een zeldzame vogel. Voor hoe lang nog?

Samenvatting

Samenvattend kunnen we zeggen dat de Huismus zich op Curaçao in ongeveer vijftig tot zestig jaar over het hele eiland verspreid heeft. De Boer (1993) merkt op dat de kolonisatie van de Huismus zich vanaf 1953 tot eind jaren tachtig langzaam voltrok. De natte jaren, die daarna volgden, hebben de verspreiding versneld. Hij merkt ook op dat Huismussen nu over hele eiland voorkomen. Na aanpassing aan het tropische milieu heeft de kolonisatie over het hele eiland veertig jaar geduurd (De

Boer 1993). Hoe de eerst waargenomen Huismus in februari 1978 op Aruba gekomen is, is niet bekend. De huidige grote concentraties, die momenteel bij hotels en de gezamenlijke slaapplekken in de bomen bij bepaalde hotels voorkomen, tonen aan dat de verspreiding in ongeveer dertig jaar plaatsgevonden heeft.

Door het invoeren van de *Boa constrictor* in de jaren tachtig op Aruba, die door zijn uitgebreide voedselkeuze een milieuramp vormt, verdwijnen vele dieren. Het is best mogelijk dat de Huismus dankbaar gebruikgemaakt heeft van de vrijgekomen niches. Op Bonaire is de Huismus voorzichtig bezig zijn leefwereld te vergroten. Het is interessant om de toekomstige verspreiding van de Huismus op Bonaire te volgen.

Op Curaçao ontsnapten enkele Huismussen uit een volière in Willemstad. Deze vogels waren afkomstig uit Nederland.
Foto: J. Kat.

Nest van een Huismus in de ruimte tussen een afgefallen palmtak en het dak van een surfcentrum op Bonaire.
Foto: Kees Heij.

Conclusie

De Huismus is in de jaren vijftig van de vorige eeuw op Curaçao (472 km²) ingevoerd uit nostalgische overwegingen en om insecten te bestrijden. In 1978 kwam de vogel voor op Aruba (175 km²) en deed er dertig jaar over om dit eiland te koloniseren. Nicolas Pike bracht in 1851 acht paartjes en in 1852 honderd Huismussen vanuit Engeland naar Noord-Amerika (ze heten daar 'English Sparrow' in plaats van 'House Sparrow'). Deze vogels hebben in vijftig jaar heel Noord-Amerika gekoloniseerd. Het is mij niet bekend of de verspreiding van de in 1872 in Zuid-Amerika losgelaten Huismussen al zo ver gevorderd is, dat de Noord- en Zuid-Amerikaanse populaties zich al in Venezuela gemengd hebben (Summers-Smith 1988). Als dit zo is dan zouden de vogels vanaf Venezuela de afstand naar Aruba (dertig kilometer) met schepen meegelift of zelfstandig overgevlogen kunnen hebben. Vermoedelijk heeft de Huismus zich vanaf Curaçao verspreid door mee te liften met schepen. Dit verschijnsel heb ik in Indonesië regelmatig gezien. In Indonesië waren het Ringmussen *Passer montanus* die per schip van het ene naar het andere

eiland meevoeren. Ze foerageerden aan boord en vlogen in havens van boord om tegen de tijd van vertrek van het schip weer aan boord te komen. Of het dezelfde mussen waren heb ik niet aan kunnen tonen. Wanneer het milieu gunstig is, er geen natuurlijke vijanden zijn en een succesvolle reproductie aanwezig is, kunnen exoten zich snel in hun nieuwe milieu verspreiden. Er zijn voorbeelden te over.

In Nederland deden de Japanse Oester en de Grote Zilverreiger er respectievelijk vijftig en dertig jaar over om hun nieuwe leefgebied te koloniseren. De verspreiding van de Huismus in Zuid- en Noord-Amerika na invoering duurde in deze grote werelddelen respectievelijk honderd, honderddertig en vijftig jaar. Op Bonaire (272 km²) komt de Huismus al enkele jaren voor. Bonaire is momenteel in ontwikkeling. Er wordt (te) veel gebouwd en er komen steeds meer toeristen (Heij 1973a, b, c). Als dit zo doorgaat zal de biotoop voor de Huismus steeds beter worden en zal de Huismus zich in minder dan tien jaar over heel Bonaire verspreid hebben. Welke vogels door nicheverlies in het nadeel zijn is nog niet bekend.

Exoten bedreigen vogelstand

Op Aruba komen exoten voor die bedreigend kunnen zijn voor de oorspronkelijke natuur. Een sterke bedreiging vormt bijvoorbeeld de aanwezigheid van de Boa constrictor op het eiland. Deze soort was hier niet inheems maar werd op Aruba voor het eerst officieel vastgesteld in 1999. Sindsdien is het aantal explosief toegenomen en is de soort aantoonbaar schadelijk geworden voor de Arubaanse natuur. In 2003 werden 273 exemplaren geteld. In 2006 was dat opgelopen tot 941 en in 2009 tot 1781. In 2010 werd het aantal Boa constrictors op het eiland gesteld op ongeveer tweeduizend. Op grond van een rekenmodel verorberen deze slangen gezamenlijk per jaar meer dan 52.000 prooien. Eénderde deel daarvan zijn vogels. De rest bestaat uit reptielen en zoogdieren. De situatie is vergelijkbaar met het voorkomen van de *Boiga irregularis* (een Nachtwoomslang) op het eiland Guam, waar al acht endemische vogelsoorten verdwenen zijn. De soort is indertijd door de geallieerden met transporten meegekomen naar Guam. Ook op de Molukken komt hij voor. De voortplanting bij Boa's schijnt nog groter te zijn dan die van deze Nachtwoomslang. Op in 2010 werd door Diego Marquez van de Fundacion Parke Nacional Arikok op Aruba en Greg Peterson van de Stichting Aruba Birdlife Conservation een projectvoorstel aan de relevante ministers van het eiland Aruba aangeboden om een beheerprogramma *Boa constrictor* van de grond te krijgen. Bij dit programma zijn internationale specialisten betrokken. Er wordt gebruikgemaakt van speciaal opgeleide vrijwilligers die regelmatig het veld in gaan om Boa's te vangen. Tijdens ons bezoek vonden we regelmatig doodgereden Boa's op de wegen. Op verzoek van de bestrijders worden Boa's op de weg vaak bewust doodgedren. Het volledig uitroeien van de Boa wordt als onuitvoerbaar beschouwd. Het beheerprogramma is erop gericht de aantallen structureel zo laag mogelijk te houden.

Een Boa constrictor bezig met het verorberen van een Oranje Troepiaal *Icterus icterus*. Het is één van de vele soorten die op het eiland zeldzaam zijn geworden na invoering van de Boa constrictor.
Foto: Greg Peterson.

■ C.J. Heij, Meidoornsingel 75, 3053 BK Rotterdam, (010) 418 11 33, e-mail: c.j.heij@hetnet.nl

LITERATUUR:

Anonymus (2010): Muskusrat *Ondatra zibethicus*. Op alternatieve wijze schade voorkomen. Bont voor Dieren, De Faunabescherming, Ned. Ver. voor Bescherming van Dieren.

Boer, B.A. de (1993): Onze Vogels (Nos Paranan, Our Birds) Curaçao, Bonaire, Aruba. Uitgave Stichting Dierenbescherming Curaçao.

Heij, C.J. (1973a): Bonaire let op Uw zaak. Amigoe di Aruba, 4 juni 1973.

Heij, C.J. (1973b): Bonaire let op Uw zaak. Amigoe di Aruba, 16 juni 1973.

Heij, C.J. (1973c): Bonaire let op Uw zaak. Amigoe di Aruba, 16 oktober 1973

Summers-Smith, J.D. (1988): The Sparrows - A Study of the genus *Passer*. T. & A. Poyser.

Voous, K.H. (1983): Birds of the Netherlands Antilles. De Walburg Pers.